

content/plugins/revslider/includes/operations.class.php on line 2030

Warning: "continue 2" targeting switch is equivalent to "break 2". Did you mean to use "continue 3"? in `/home/debtfree/public_html/wp-content/plugins/revslider/includes/operations.class.php` on line **2862**

Χρέη ή φόροι;

Notice: Trying to access array offset on value of type bool in `/home/debtfree/public_html/wp-content/themes/dt-the7/inc/class-the7-aq-resize.php` on line **121**

Notice: Trying to access array offset on value of type bool in `/home/debtfree/public_html/wp-content/themes/dt-the7/inc/class-the7-aq-resize.php` on line **122**

Notice: Trying to access array offset on value of type bool in `/home/debtfree/public_html/wp-content/themes/dt-the7/inc/class-the7-aq-resize.php` on line **121**

Notice: Trying to access array offset on value of type bool in `/home/debtfree/public_html/wp-content/themes/dt-the7/inc/class-the7-aq-resize.php` on line **122**

Alternative

Jan 2 2019

Blog

Δρ. Σπύρος Μαρκέτος

Σταθερότητα και νομιμοποίηση

Όσο και αν έστηναν νέους εισπρακτικούς μηχανισμούς, όπως διόδια και τελωνεία, οι πιστωτές δύσκολα αποσπούσαν το οικονομικό πλεόνασμα που χρειαζόταν για να πληρώνουν τα χρέη τους. Ιδιαίτερα επικίνδυνες ήταν οι κάθε τύπου αναταραχές -πόλεμοι, εξεγέρσεις, διαδοχές ηγεμόνων. Χρειάζονταν σταθερότητα, και τα κεφάλαια που ήταν διαθέσιμα για δανεισμό κατευθύνονταν κατά προτίμηση στα σταθερά κράτη. Σταθερότητα όμως σημαίνει πρώτα πρώτα συνέχεια. Η ανάγκη συνέχειας δημιούργησε τη μέριμνα της νομιμοποίησης.

Νομιμοποίηση σημαίνει ότι οι κυβερνώμενοι δέχονται την εξουσία ως καλή και νόμιμη. Για να το πετύχει αυτό ο άρχοντας, στη γλώσσα του Νικολό Μακιαβέλι, του μεγαλύτερου θεωρητικού της πολιτικής την Αναγέννηση, πρέπει να είναι μισός λιοντάρι και μισός αλεπού. Χρησιμοποιεί τόσο τη βία όσο και την πονηριά, αυτό που ονομάζουμε σήμερα διπλωματία. Τότε οι υπήκοοι όχι μόνο τον φοβούνται, αλλά και δέχονται την εξουσία του. Αλλιώς ξεσηκώνονται σε πρώτη ευκαιρία.

Η νομιμοποιημένη εξουσία δεν χρειάζεται να δικαιολογείται ούτε ν' αποδεικνύει ο,τιδήποτε. Θεωρείται φυσικό να υπάρχει και δύσκολα αμφισβητείται. Όσοι φοβούνται να συγκρουστούν μαζί της προτιμούν να πιστεύουν ότι δουλεύει για τους ίδιους, ή για την κοινότητα, ή για το δίκαιο, ή σύμφωνα με το θέλημα του θεού. Στην πραγματικότητα βέβαια όταν φτιαχνόταν το καπιταλιστικό σύστημα η εξουσία δούλευε κυρίως για τους καπιταλιστές και τους άρχοντες, που συχνά ήταν τα ίδια πρόσωπα.

Ωστόσο σε κάποια μέρη ο κύκλος των ευνοούμενων της εξουσίας διευρύνθηκε, και το χρέος συχνά έπαιξε ρόλο σ' αυτό. Επιζητώντας σταθερότητα και νομιμοποίηση, ορισμένα καθεστώτα έδωσαν στους πιο εξέχοντες φορολογούμενους λόγο στις κρατικές δαπάνες. Με τον καιρό αυτοί οι μη ευγενείς ισχυροί άρχισαν να συμμετέχουν ουσιαστικά στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων. Σε γνώσε όπως η Αγγλία η αντιπροσώπευση στο κοινοβούλιο είχε τόσο φανερά οφέλη ώστε έγινε πολιτικός στόχος

Έτσι λοιπόν οι υπήκοοι έγιναν σιγά σιγά πολίτες,^[1] πρώτοι οι πλουσιότεροι και τελευταίες οι γυναίκες, οι οποίες ακόμη και δικαίωμα ψήφου πήραν μόλις τον εικοστό αιώνα. Νομιμοποίηση αποκτούσε η εξουσία μόνον όταν συγχωνευόταν με τον ιστορικό μύθο και με την προστασία της ιδιοκτησίας των ισχυρών.^[2] Αν οι ακτήμονες και οι αποικιοκρατούμενοι λαοί έβγαιναν χαμένοι, τόσο το χειρότερο γι' αυτούς.

Η όλη διαδικασία δεν ήταν γραμμική. Τον δέκατο όγδοο αιώνα οι μάζες επανεμφανίστηκαν στο προσκήνιο της πολιτικής, και μετά τη Γαλλική Επανάσταση απέκτησαν κεντρικό ρόλο, αλλά σ' όλο αυτό το διάστημα δεν υπήρχε παντού πρόοδος από τη στενότερη αντιπροσώπευση στην ευρύτερη, ή από τη ρηχότερη στην αποτελεσματικότερη. Οι αλλαγές εξαρτούνταν από τη μαζική κινητοποίηση, ιδίως από το αν οι αγώνες των πολλών ήταν ισχυροί, οργανωμένοι και στη σωστή κατεύθυνση, και φυσικά από την έκβαση της κάθε μάχης.

Φόροι ή δάνεια;

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο άρθρο, το χρέος και οι φόροι είναι οι δυο βασικοί τρόποι με τους οποίους χρηματοδοτείται το κράτος. Κατά βάση, για να λειτουργήσει το κράτος μπορεί είτε να φορολογεί είτε να δανείζεται. Το σύγχρονο 'δημοσιονομικό κράτος' (*fiscal state*) έχει θεσμοποιημένους μηχανισμούς για την είσπραξη των δημόσιων εσόδων, ελέγχει τη διαχείρισή τους και τα αξιοποιεί.^[3]

Ορόσημο στην ανάπτυξη των δημόσιων οικονομικών και ακρογωνιαίος λίθος της λεγόμενης Χρηματοπιστωτικής Επανάστασης (*Financial Revolution*) του δέκατου όγδοου αιώνα ήταν η ίδρυση των κεντρικών τραπεζών. Βασικό τους έργο ήταν να εξορθολογίσουν και να ενισχύσουν προς αμοιβαίο όφελος τις σχέσεις μεταξύ των ηγεμόνων και των πιστωτών τους. Πρόδρομός τους ήταν η ολλανδική *Amsterdamse Wisselbank* (1609), ενώ η *Riksbank* (1668) ακολούθησε στη Σουηδία, ένα από τα ισχυρότερα τότε ευρωπαϊκά κράτη.

Η ίδρυση της τελευταίας ήταν λύση ανάγκης όταν χρεωκόπησε η πρώτη σουηδική τράπεζα, η οποία μάλιστα είχε εκδόσει και το πρώτο ευρωπαϊκό χαρτονόμισμα (1661). Φυσικά το χρησιμοποίησε για να δανείσει τον βασιλιά και το κράτος, φυσικά εξέδωσε πληθωρικό χρήμα, και φυσικά χρεωκόπησε προκαλώντας και την πρώτη ευρωπαϊκή χρηματιστική κρίση. Ο επιδέξιος τραπεζίτης καταδικάστηκε σε θάνατο, αλλά φυσικά γλύτωσε. Αποτέλεσμα ήταν πάντως οι εύπορες και προνομιούχες τάξεις -κλήρος, ευγενείς και αστοί- να στήσουν έπειτα από κοινού μια νέα και λιγότερο ασύδοτη τράπεζα.

Η πρώτη πραγματική κεντρική τράπεζα ωστόσο, που συνδύαζε τις λειτουργίες αφενός του τραπεζίτη του μονάρχη και αφετέρου του διαχειριστή των χρεών του, ήταν η Τράπεζα της Αγγλίας (*Bank of England*, 1694). Η γαλλική *Banque de France* στήθηκε πολύ αργότερα, από τον Ναπολέοντα, και το αμερικανικό 'Φεντ' (*Federal Reserve*) μόνον το 1913. Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύθηκε το

λαμπρές, εστιημεύουν τους τραπεζίτες και το κράτος, κατά κανόνα το κάνουν αυτό σε βάρος των φτωχών και των φορολογούμενων μεσοστρωμάτων, αλλά και αποικιακών ή υποτελών λαών οι οποίοι ρημάζονται ακόμη χειρότερα χωρίς ν' αντιπροσωπεύονται πουθενά.

Δεν ενθουσιάστηκαν όλοι όταν εμφανίστηκαν οι κεντρικές τράπεζες. Δύσκολα χωνευόταν η ιδέα πως ένας ολόκληρος λαός μπορούσε να βρεθεί χρεωμένος χάρη στους χειρισμούς κάποιων τραπεζιτών ή φιλοπόλεμων μοναρχών. Ο φιλόσοφος Ντέιβιντ Χιουμ, συντηρητικός μέντορας του φιλελευθερισμού, και συνάμα στενός φίλος και συνεργάτης του Άνταμ Σμιθ κι ένας από τους πατέρες της φιλελεύθερης οικονομικής, στιγμάτιζε τον δημόσιο δανεισμό. “Κάθε κυβέρνηση αναπόφευκτα καταχράται τα δάνεια”, δήλωνε παραθέτοντας πλήθος επιχειρήματα, και καταλήγοντας ότι “είτε το έθνος θα καταστρέψει τον δημόσιο δανεισμό, είτε ο δημόσιος δανεισμός θα καταστρέψει το έθνος”.^[5]

Το χρέος του Διαφωτισμού

Ο δέκατος όγδοος αιώνας έμεινε στην ιστορία ως εποχή της κοινωνικής σταθερότητας, και του Διαφωτισμού, αλλά και της γοργής διόγκωσης του δημόσιου χρέους. Οι ηγεμόνες το χρησιμοποιούσαν για ν' αποκτήσουν ό,τι ορέγονταν, από νέα όπλα και κατακτήσεις ως εντυπωσιακά παλάτια και καθεδρικούς ναούς, ξακουστές ορχήστρες και λαμπρές παραστάσεις όπερας. Περιστασιακά ξόδευαν και για να καλύψουν ανάγκες των υπηκόων τους. Έμοιαζε σαν ένας ενάρετος κύκλος -για όλους εκτός από κείνους που πλήρωναν τους φόρους. Η θεσμική σταθερότητα έτρεφε το δημόσιο χρέος, και το δημόσιο χρέος χρηματοδοτούσε ακλόνητους θεσμούς. Οι γκιλοτίνες δεν φαίνονταν ακόμη στον ορίζοντα.

Ωστόσο η λογική της θεσμοποίησης, της αποπροσωποποίησης και της τυποποίησης είχε και μια απρόβλεπτη πλευρά. Άνοιξε το δρόμο για ένα ισχυρό κράτος που θα μπορούσε να έχει έναν μονάρχη στην κορυφή του, αλλά και θα μπορούσε να μην έχει κανέναν. Αν το χρέος από προσωπικό γινόταν θεσμικό, και από την άλλη μεριά έχαναν το προσωπικό τους στοιχείο τα πυκνά και αξεδιάλυτα πλέγματα ιεραρχικών σχέσεων, ίσως να ερχόταν και η στιγμή που θα γινόταν περιττός ακόμη και ο ίδιος ο μονάρχης. Με άλλα λόγια, και θυμίζοντας κάπως και τη δική μας εποχή, το δημόσιο χρέος σε μεγάλο βαθμό δημιούργησε αφενός την ανάγκη μιας πολιτικής επανάστασης και αφετέρου τις προϋποθέσεις της.

Επιπλέον, καθώς το δημόσιο χρέος διογκωνόταν τον δέκατο όγδοο αιώνα εξαπλωνόταν και το αίσθημα της επικείμενης καταστροφής, που αποτυπώθηκε εύγλωττα στον αφορισμό *après moi, le déluge* – μετά από μένα, ο Κατακλυσμός. Αυτό πήγαινε παράλληλα με την άνοδο των *capitalistes*, που ήταν ακριβώς ο όρος που χρησιμοποιούσαν τότε για κείνους που επένδυαν στο δημόσιο χρέος. Η Γαλλική Επανάσταση αποτέλεσε το επόμενο ορόσημο στην ίδια διαδικασία.^[6]

Σε αξιόλογο βαθμό λοιπόν το δημόσιο χρέος και η προσπάθεια να ξεπληρωθεί δημιούργησαν το ίδιο το έθνος. Αλλά αυτό δεν γινόταν παντού. Οι αποικίες φορολογούνταν πολύ βαρύτερα από τις μητροπόλεις χωρίς να έχουν λόγο στη διαχείριση των δημόσιων πραγμάτων. Μέχρι και τον εικοστό αιώνα απόλυτοι μονάρχες, όπως ο τσάρος και ο σουλτάνος, κυβερνούσαν τεράστιες

Από τότε και μέχρι σήμερα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δανεισμός και φορολόγηση ήταν οι δυο κύριοι τρόποι με τους οποίους τα κράτη καλύπτουν τα έξοδά τους. Δεν υπήρχε καμιά προδιαγεγραμμένη σχέση μεταξύ αυτών των δυο, μολονότι μερικές φορές οι άρχοντες προτιμούσαν δάνεια αντί για φόρους, ή το αντίστροφο. Συνολικά πάντως η ικανότητα των κυβερνήσεων να δανείζονται, αν τήν δούμε σε ιστορική προοπτική, δεν βελτίωνε αναγκαστικά μια κοινωνία.

Για παράδειγμα κάποια κράτη που είναι ιδιαίτερα ισχυρά ή στρατηγικά τοποθετημένα, ή για οποιονδήποτε λόγο διαδραματίζουν αξιόλογο ρόλο στους διεθνείς ανταγωνισμούς, δανείζονται πιο εύκολα από άλλα. Έτσι αποφεύγουν το πολιτικό κόστος της φορολόγησης των ισχυρών, όπως κάνει από γεννησιμιού του το ελληνικό κράτος. Με τούτο τον τρόπο ωστόσο υπονομεύουν τη μακροπρόθεσμή τους ανάπτυξη. Παρόμοια παραδείγματα αφθονούν μεταξύ των περιφερειακών κρατών, αλλά δεν είναι πολύ διαφορετική και η περίπτωση των σημερινών ΗΠΑ.

Το χρέος δεν επηρεάζει μονάχα την εσωτερική πολιτική των κρατών, αλλά και τις σχέσεις μεταξύ τους και ακόμη και την ίδια τη διαμόρφωση κρατών και εθνών. Όταν δανείζεσαι εξ ορισμού αποκλείεις ορισμένες πολιτικές επιλογές. Όταν δανείζεις πάντοτε επηρεάζεις άμεσα τις επιλογές κάποιων άλλων. Σε τελική ανάλυση ο δανεισμός ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής επηρέασε καίρια τη δόμηση και τη διαμόρφωση του σημερινού συστήματος. Για παράδειγμα, δύσκολα θα φτιαχνόταν το Ελληνικό κράτος αν δεν κατόρθωνε το 1824-5 ν' αποσπάσει τα δυο 'Δάνεια της Ανεξαρτησίας' από το Λονδίνο και το Παρίσι. Εκτός από το θάρρος εδώ βοήθησε και η τύχη, καθώς οι επαναστάτες χτύπησαν τον σουλτάνο σε μια στιγμή που τα κεφάλαια περίσσευαν στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις.

Κλείνοντας, αν τα έθνη χτίστηκαν χάρη στο χρέος και στις επαναστάσεις, από την άλλη μεριά για ν' απελευθερωθούν από το χρέος χρησιμοποίησαν και τις επαναστάσεις. Αφότου η Βασίλισσα γκρεμίστηκε μέσα στη φασαρία ενός οικογενειακού καυγά των γάλλων για το ποιός θα πλήρωνε το δημόσιο χρέος, η απαλλαγή του έθνους από τα χρέη έγινε κεντρικό στοιχείο της πολιτικής ελευθερίας. Ελευθερία σήμαινε διαγραφή του δημόσιου χρέους, και εκατοντάδες αθετήσεις πληρωμών από κράτη σημειώθηκαν κατά κύματα τους τελευταίους δυο αιώνες. Το πρώτο τέτοιο κύμα ξέσπασε το 1824.^[8]

Μέχρι της δεκαετία του 1990 η άρνηση των κρατών να πληρώσουν τα χρέη τους δεν επηρέαζε καν την αξιοπιστία τους στα μάτια των καπιταλιστών, όπως αποδεικνύουν εμπειρικές μελέτες ευρείας κλίμακας.^[9] Η πολιτική αλλαγή λοιπόν προστέθηκε στους δυο άλλους τύπους γεγονότων που μέχρι τότε βοηθούσαν τις κοινωνίες να ξεφορτωθούν τα χρέη – πολέμους και οικονομικές κρίσεις. Επιλογές τις οποίες οι προνομιούχοι συχνά προτιμούν από την επανάσταση. Οι κανονικοί άνθρωποι κανονικά διαλέγουν το αντίθετο.

^[1] Βλ. αναλυτικά σε Richard Bonney (επιμ.), *The Rise of the Fiscal State in Europe, c.1200-1815*, Oxford University Press, Oxford, New York 1999· David Stasavage, *Public Debt and the Birth of the Democratic State. France and Great Britain, 1688-1789*, Cambridge University Press, Cambridge 2003. Επίσης, P.G.M. Dickson, *The Financial Revolution in England. A Study in the Development of Public Credit, 1688-1756*, Macmillan, London 1967· .

^[2] Alan S. Milward, *The European Rescue of the Nation-State*, Routledge², London New York 2000, σ.3.

Cambridge 1994, σ.168,174.

[6] Michael Sonenscher, *Before the Deluge. Public Debt, Inequality, and the Intellectual Origins of the French Revolution*, Princeton University Press, Princeton 2007, σ.1,4κ.ε. Στη μελέτη αυτή παρουσιάζονται ευαίσθητα το διανοητικό κλίμα της προεπαναστατικής Γαλλίας όσο και ο ρόλος που διαδραμάτισαν στο ξέσπασμα της Επανάστασης το χρέος και η δημόσιό του πρόσληψη.

[7] Τούτη τη διαλεκτική εξερευνά το Bartolomé Yun-Casalilla, Patrick K. O'Brien (eds.), *The Rise of Fiscal States: A Global History 1500–1914*, Cambridge University Press, Cambridge, New York 2012.

[8] Federico Sturzenegger, Jeromin Zettelmeyer, *Debt defaults and lessons from a decade of crises*, The MIT Press, Cambridge MA, London 2006, σ.3.

[9] Eduardo Borensztein, Ugo Panizza, “The Costs of Sovereign Default”, *International Monetary Fund Working Paper WP/08/238*, October 2008.

Categories: Alternative, Blog 2 Ιανουαρίου, 2019

Tags:

Share this post

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Περί δημοσίου χρέους και η εμπειρία του Σίσιφου

ΕΠΟΜΕΝΑ

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη και αργότερα η Τρόικα εκτόξευσαν το χρέος της Ελλάδας. Όχι οι κοινωνικές παροχές

Related posts

Κρίση Χρέους – Μνημόνια:
Επιστροφή στον Μεσαίωνα για τον
κόσμο της εργασίας
3 Μαΐου, 2020

ΣΔΙΤ: Συμπράξεις Δημοσίου-
Ιδιωτικού Τομέα
24 Φεβρουαρίου, 2020

Μετρά για χαρτη των οανειτων
14 Φεβρουαριου, 2020

Γιατι η ΕΚΤ βλεπει το "πρόβλημα"
να... χτυπάει στα νομισματα
12 Φεβρουαριου, 2020

Ολική διαγραφή χρεών και
ρευστοποίηση περιουσίας
8 Φεβρουαριου, 2020

Αφήστε μια απάντηση

Your email address will not be published. Required fields are marked *

Το σχόλιό σας...

Name*

Email*

Website

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

Δεν είμαι ρομπότ

reCAPTCHA
Απόρρητο - Όροι

Δημοσίευση σχολίου

Δημοφιλή Άρθρα

[Τα δάνεια της Επανάστασης του 1821: Το χρέος, ο εμφύλιος και οι «ληστρικοί» όροι](#) Η προσωρινή κυβέρνηση, το 1824 και το 1825, χτυπάει την...

105 views

Mainstream (Κυρίαρχη Άποψη)

Δημόσιο χρέος και Εθνικές Εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας
31 Ιανουαρίου, 2020

Δημόσιο χρέος και Οικονομική Ανάπτυξη
31 Ιανουαρίου, 2020

Δημόσιο χρέος και αποκρατικοποιήσεις στην Ελλάδα
31 Ιανουαρίου, 2020

Alternative (Εναλλακτική Άποψη)

Κρίση Χρέους – Μνημόνια: Επιστροφή στον Μεσαίωνα για τον κόσμο της εργασίας
3 Μαΐου, 2020

Χρέος: Ένα παιχνίδι λέξεων
12 Φεβρουαρίου, 2020

Κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα
31 Ιανουαρίου, 2020

